

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Факультет суспільних наук і міжнародних відносин

Кафедра філософії

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

дисципліни

ЕТИКА Й ЕСТЕТИКА

**Дніпро
2017 рік**

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Дніпровський національний університет імені
Олеся Гончара

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Бунакова І.В., доц., канд. філос..наук

Обговорено та схвалено науково-методичною комісією за напрямом
підготовки

“23 ” червня 2017року, протокол №16

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни етика і естетика ” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ОКР «бакалавр» напряму

Предметом вивчення навчальної дисципліни є мораль та мистецтво як соціокультурні феномени.

Міждисциплінарні зв'язки: історія української культури, психологія, філософія

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Етика і мораль: наука та її предмет.
2. Естетика – філософська наука про мистецтво. Мистецтво як соціальний феномен.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “етика й естетика” є формування системи знань з історії і сучасних концепцій етики та естетики як важливого показника освіченості фахівця

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

- **знати** : різницю між класичною та сучасною етикою; різницю між експліцитною та імпліцитною естетикою;
- основні риси моральної та художньої свідомості античності, середніх віків, Нового часу;
- найважливіші тенденції розвитку сучасної етики та естетики;
- основні етичні теорії, що визначають сутність та походження моралі;
- основні підходи до визначення сутності мистецтва та його соціальних функцій.
- принципи та норми сучасного етикету.

вміти

- розрізняти поняття “етичне” та “моральне”, “естетичне” та “художнє”;
- визначити поняття моралі, її структуру та функції;
- визначити основні естетичні категорії;
- розрізняти поняття “моральна свідомість”, “моральна діяльність”, “моральні відносини”;
- застосовувати отримані знання для оцінки феноменів класичного та сучасного мистецтва;
-

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.:

МОДУЛЬ 1.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ЕТИКА І МОРАЛЬ: НАУКА ТА ЇЇ ПРЕДМЕТ.

ТЕМА 1. ЕТИКА ЯК НАУКА. ІСТОРИЧНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕТИКИ.

Поняття моралі як форми суспільної свідомості, що виконує функцію регуляції людської поведінки з погляду добра і зла. Виникнення етики як самостійної наукової дисципліни. Роль Аристотеля в формулюванні предмету та завдань етики. Три рівні функціонування етики як наукової дисципліни: емпіричний, теоретичний, прикладний. Головні завдання описової, теоретичної та прикладної етики.

Особливості етики як філософської дисципліни. Поняття про класичну та сучасну етику. Класична етика – наука про мораль. Сучасна етика – наука про моральні теорії.

Історичні етапи розвитку етики: антична етика, релігійна етика середньовіччя, етика Нового часу, сучасний етап розвитку етичного знання.

Основні етичні вчення античності: етичний релятивізм (софісти) та абсолютизм (Сократ). Евдемонізм (Платон, Аристотель), гедонізм (кіренайки, Епікур), стоїцизм (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій).

Теоцентричний характер етики Середніх віків. Основні риси етики середньовіччя: ригоризм, аскетизм, суперечливе поєднання оптимізму та песимізму. Етичний імператив Августина Аврелія. Етичне вчення Фоми Аквінського.

Найпоширеніші етичні вчення Нового часу: конвенціоналізм (Т.Гоббс), утилітаризм, концепція “розумного егоїзму”. Вклад в розвиток етики представників німецької класичної філософії. “Категоричний імператив” І.Канта. Етичне вчення Гегеля.

Етичні погляди А.Шопенгауєра, Ф.Ніцше. Людина і мораль в філософії екзистенціалізму. Етика А.Швейцера. Етичне вчення Е.Фрома.

Сучасні етичні концепції. Метаетика. Екологічна етика.

ТЕМА 2. МОРАЛЬ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН..

Первісні форми регуляції людської поведінки. Загальнобіологічні детермінанти (інстинкт стадності, збереження виду, материнський інстинкт). Феномен табу (заборона інцесту, культ тотемів, захист знарядь праці і зброї, важливих осіб, заборони та обмеження, пов’язані з певними важливими актами та фазами особистого життя.). Розкладання первісного синкретизму людського буття. Процес виокремлення моралі. Мораль та інституційна регуляція. Поняття “інститут” як певна опредметнена форма, цілеспрямовано створена для поєднання індивідів і регуляції їх дій у межах чітко окреслених функцій. Мораль і право. Мораль і звичай.

Універсальність і спільнотність у системі етичних пріоритетів. Мораль і соціальна диференціація суспільства. Етичні проблеми національних відносин. Нація і особистість. Етика міжнародних стосунків. Моральні цінності національного буття. Загальнолюдське в моралі.

Структура моралі. Моральна свідомість: норми, принципи, мотиви й ціннісні орієнтації, основні категорії – добро і зло, обов’язок, відповідальність, справедливість; сенс життя і ставлення до смерті; щастя; моральна самосвідомість людини – честь і гідність, совість і сором. Моральна діяльність: свобода дії, свобода вибору, свобода волі; вчинок як елементарна форма моральної діяльності. Моральні відносини: моральна сутність спілкування між людьми; етикет і культура спілкування.

ТЕМА 3. ПОНЯТТЯ І СТРУКТУРА МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ. МОРАЛЬНА САМОСВІДОМІСТЬ.

Місце моральної свідомості в системі моралі. Поняття моральної свідомості як ідеального відображення і впорядкування моральної реальності, тобто моральної практики і моральних відносин. Структура моральної свідомості: моральні норми, моральні принципи, моральні мотиви й ціннісні орієнтації.

Норма як елемент моральної свідомості, що регулює певні конкретні аспекти людської поведінки. Імперативність та здатність до універсалізації як характерні риси моральної норми. Моральні принципи як регулятор цілісної лінії людської поведінки. Принципи справедливості, гуманізму, патріотизму. Мотиви як

внутрішні „суб”єктивно значущі спонуки до дії. Проблема моральної вартості вчинку та його мотива. Ціннісні орієнтації як елемент моральної свідомості. Поняття “цінність” в філософії та етиці.

Добро – провідна ідея моральної свідомості.. Благо і добро. Зміст ідеї добра. Моральне зло, його походження і сутність. Види морального зла. Типові концепції зла та їх спільна основа. Субстанціалістське та антисубстанціалістське розуміння зла. Взаємовідношення добра і зла.

Сенс життя і ставлення до смерті.

Категорії моральної самосвідомості: обов’язок, відповідальність, справедливост

ь. Щастя як категорія моральної свідомості.

Поняття моральної самосвідомості. Совість – центральний чинник моральної самосвідомості людини. Честь і гідність людини. Розкаяння. Поняття сорому.

ТЕМА 4. МОРАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Поняття моральної свободи. Свобода дії, свобода вибору, свобода волі. Свобода творчості, свобода самореалізації як можливість прояву тих чи інших людських якостей. Теоретичне осмислення проблеми свободи людської волі. Волюнтаризм та фаталізм як крайні позиції в підході до цієї проблеми.

Вчинок як першоелемент моральної діяльності, практичний акт цілеспрямованого утвердження певних моральних цінностей у ситуації, де ці цінності беруться під сумнів або заперечуються. Проблема співвідношення цілей і засобів діяльності. Мотив і результат дії. Теорія моральної доброти (І.Кант, Ж.П.Сартр) про виключне значення мотиву при моральній оцінці людської діяльності. Етичний консеквенціалізм про пріоритет наслідків дії при моральній оцінці людської діяльності.

ТЕМА 5. ЕТИКА СПІЛКУВАННЯ.

Спілкування як царина людської моральності. Справжній людський сенс спілкування. Парадигма спілкування в сучасній культурі. Осмислення проблем людського спілкування в працях, М.Бубера, К. – О. Апеля, М.Бахтіна. Поняття “спілкування”, “комунікація”, “діалог”. Відкритість і замкненість, монологічність і діалогічність людської особистості. Моральні умови спілкування: повага, співчуття, любов. Е.Фром про “мистецтво любові”.

Культура спілкування й етикет.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ЕСТЕТИКА – ФІЛОСОФСЬКА НАУКА ПРО МИСТЕЦТВО. МИСТЕЦТВО ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН.

ТЕМА 6. ЕСТЕТИКА ЯК НАУКА. ЇЇ ПРЕДМЕТ ТА ФУНКЦІЇ.

Предмет естетики. Основні підходи до його визначення: естетика як наука про мистецтво; естетика як наука про неутилітарне відношення до дійсності. Специфіка буття естетичного знання в імпліцитній та експліцитній формах. Етапи розвитку імпліцитної естетики: протонауковий, класичний, пост класичний. Виникнення естетики як самостійної наукової дисципліни. О. Баумгартен про завдання та структуру естетики.

Співвідношення категорій “естетичне” та “художнє”.

Тенденція до розширення проблемного поля сучасної естетики. Інтеграція естетики з культурологією, соціологією, психологією, філософією.

Художня практика та художня свідомість. Структура художньої свідомості певної епохи: уявлення про природу мистецтва; художні смаки, художні потреби та ідеали; естетичні концепції мистецтва; художні оцінки та критерії.

ТЕМА 7. ЕСТЕТИЧНА ДУМКА ПРО ПРИРОДУ ТА ФУНКЦІЇ МИСТЕЦТВА.

Естетичні ідеї античності: мистецтво як широка сфера вправної практичної та теоретичної діяльності людей. Платон і Арістотель про природу та завдання мистецтва. Класифікації мистецтв: вільні та службові, високі та низькі. Плотін про головне завдання мистецтва.

Внесок Псевдо – Діонісія Ареопагіта та Августина Аврелія в розвиток християнського розуміння мистецтва доби Середньовіччя. Основні функції мистецтва: безпосередній емоційний вплив та знаково – символічна функція. Закріплення терміну “вишукані мистецтва” в естетіці Нового часу. Ш.Батьо про утилітарні та витончені мистецтва, мистецтва, що приносять і користь, і задоволення. Нормативно-раціоцентрична та ірраціонально – духовна концепції мистецтва.

Внесок представників німецької класичної філософії в розвиток європейської естетики. І.Кант про “естетичну видимість” та “вільну гру”. Ф.Шеллінг про спорідненість філософії та мистецтва. Г.Гегель про ідеал як найважливішу категорію естетики. Три стадії розвитку мистецтва, за Гегелем: символічна, класична, романтична.

Розвиток класичної традиції розуміння мистецтва в естетиці ХХ сторіччя. М.Хайдеггер про мистецтва як діяльність, що допомагає “висвітити” глибінну сутність речей.

. ТЕМА 8. МИСТЕЦТВО ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН.

Мистецтво як складова духовного життя.. Поняття художньої культури як сукупності створених певним суспільством художніх цінностей. Основні елементи художньої культури субстанціональні та функціональні.

Субстанціональні елементи художньої культури: цінності(творіння мистецтва, процес художньої діяльності митця, наукові та популярні доробки з теорії та історії мистецтва, критичні праці); норми художньої культури, що визначають діяльність митця та впливають на смаки аудиторії; система установ, що забезпечують виробництво цінностей художньої культури, їх збереження та розповсюдження, організацію масової художньої пропаганди, освіти і виховання.

Функціональні елементи художньої культури (автори художніх творів ,процес художньої творчості та її результат, споживачі художньої продукції).

Соціальні функції мистецтва: суспільно – перетворююча та компенсаторна (мистецтво як діяльність та втіха), пізнавальна – евристична (мистецтво як знання та просвіта); художньо – концептуальна (мистецтво як аналіз стану світу), функція передбачення (мистецтво як віщування); інформативна та комунікативна (мистецтво як повідомлення та спілкування); виховна функція, естетична функція (мистецтво як формування творчого духу та ціннісних орієнтирів); гедоністична функція (мистецтво як насолода).

ТЕМА 9. ВИДИ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВА, ОСНОВНІ ЕСТЕТИЧНІ КАТЕГОРІЇ.

Види сучасного мистецтва: музика, живопис, архітектура, скульптура, театр, кіно.

Принципи систематизації категорій естетики.

Естетичні категорії, що відображають об’єктивний стан (прекрасне, піднесене, трагічне, комічне).

Естетичні категорії, що відображають духовне-практичне освоєння світу (естетичний смак, естетичний ідеал, естетичне почуття).

Різноманітність естетичних властивостей (потворне, низинне, жахливе).

Естетичні категорії, що відображають світ суб’єкта соціально-духовного життя (мистецтво, художній образ, творчість).

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

- 9 Бычков В.В. Эстетика. – М., 200.
- 10 Гусейнов А.А., Иррилитц Г. Краткая история этики. – М, 1985.
- 11 Эстетика: Навч. посібник / М.П. Колесніков та інші. – К., 2003.
- 12 Етика ділового спілкування : Навч. посібник / В.Г. Воронкова та інші – Львів ,2009.
- 13 Левчук Л. Західноєвропейська естетика ХХ століття: Навч. посібник. – К., 1997.
- 14 Малахов В. Етика. – К., 2002.
- 15 Мовчан В.С. Етика. Навч. посібник – К., 2007.
- 16 Основы эстетики: Навч. посібник для ВЗО / Левчук Л.Т., Оніщенко О.І. – К., 2000.
- 17 Стахів М. Український комунікативний етикет – К., 2008.
- 18 Этика. Энциклопедический словарь / под ред. Р.Г. Апресяна, А.А. Гусейнова М., 2001.

Допоміжна

1. Аристотель Поэтика // Сочинения в 4-х т. – т.4. – М., 1983. – с. 645 – 680.
2. Бердяев Н.А. О рабстве и свободе человека. Опыт персоналистической философии // Царства Духа и царство Кесаря. – М., 1995.
3. Гегель Г. Ф. В. Эстетика: В 4-х. М., 1968 - 1973.
4. Кант И. Критика способности суждения // Сочинения в 4-х т. – т. 4. М., 2001.
5. 1987. – с.349 – 387.
6. Барт Р. Введение в структурный анализ повествовательных текстов // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX-XX вв. – М., 1987. – с.387 – 422.
7. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М., 1979.
8. Вельфлин Г. Основные понятия истории искусств. – М., 1995.
9. Витгенштейн Л. Лекции и беседы об эстетике, психологии и религии. – М., 1999.
10. Гадамер Г.-Х. Актуальность прекрасного. – М., 1991.
11. Гадамер Г.-Х. Истина и метод: Основы философской герменевтики. – М., 1988.
12. Киркегор С. Наслаждение и долг. – К., 1994.
13. Ницше Ф. Рождение трагедии из духа музыки // Философская проза. СПб., 1993.
14. Ортега-и-Гассет Х. Эстетика. Философия культуры. – М., 1991.
15. Сенека Луций Анней. Нравственные письма к Луцилию. – М., 1977.
16. Фромм Э. Человек для себя . - Мн.. 1992.
17. Хайдеггер М. Искусство и пространство // Самосознание европейской культуры XX века. – М., 1991. – с. 95 –102.
18. Хайдеггер М. Исток художественного творения // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX – XX вв. М., 1987. – с. 264 – 312.
19. Швейцер А. Культура и этика . – М., 1973.

20. Шопенгауер А. Афоризмы житейской мудрости. – М., 1990.
21. Юнг К. Г. Психология и поэтическое творчество // Самосознание европейской культуры XX века. - М., 1991. – с. 103 – 129.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання залік

5. Засоби діагностики успішності навчання поточне тестування, перевірка контрольної модульної роботи.